

PAPER DETAILS

TITLE: GÖSTEREN-GÖSTERİLEN İLİSKİSİ AÇISINDAN TÜRKÇENİN GÖRÜNÜMÜ ÜZERİNE BİR
DENEME

AUTHORS: Muhsine BÖREKÇİ

PAGES: 77-83

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/234727>

GÖSTEREN-GÖSTERİLEN İLİŞKİSİ AÇISINDAN TÜRKÇENİN GÖRÜNÜMÜ ÜZERİNE BİR DENEME

Dr. Muhsine BÖREKÇİ

Atatürk Üniversitesi
Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi
Türkçe Öğretmenliği Bölümü

ÖZET

Dil bilimi kuramları, çeşitli dillerin ortak özelliklerinden hareketle oluşturulmuş ve genel anlamda "dil" sistemini tanımlamayı amaçlamışlardır. Ancak diller toplumdan topluma değişen sistemlerdir ve onları yaratan kültürden bağımsız değildir. Toplumların düşünce yapıları ve kültürleri dillerini biçimlendirmiştir. Bu nedenle bir milletin dilini diğer dillerden farklı kılan ve tanımlanırken dil bilimi kuramlarının ortaya koyduğu ölçütten farklı yaklaşımlar gerektiren özellikler taşıdıkları görülür.

Bu çalışmada, Türkçe, Saussure'ün ortaya koyduğu "göstergenin nedensizliği" ilkesi bakımından değerlendirilmektedir.

Bilindiği gibi Türkçeyi diğer dillerden farklı kılan en önemli özellik, bireşimsel (sentetik) yapısı ve son eyleyen (önemli öğeyi sona atan) söz dizimidir. Bu özellikler de daha ilk bakışta gösteren-gösterilen ilişkisinin nedenli olduğu – Saussure'ün deyişiyle "görece nedenlilik taşıdığı"- izlenimini doğurmaktadır. Bu çalışmada, çeşitli dil göstergelerinin gösterilen boyutu ve bu iki boyut arasındaki ilişki dikkatlere sunularak Türkçede "göreceli nedenliliğin" oldukça önemli bir özellik olduğu sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Dil, Kültür, Türkçe, Gösteren, Gösterilen, Göstergenin nedensizliği, nedenlilik

GİRİŞ

Her alanda olduğu gibi dil alanında da bilimsel çalışmalar önce uğraşılan konunun tanımlanmasına ve sınırlanmasına yönelik olarak başlamıştır. Bu nedenle de "dil nedir?" "nasıl doğmuştur?" "Kavramlarla kavram işaretleri arasında nasıl bir ilişki vardır?" biçimindeki sorular yıllarca dilbilimcileri, düşünürleri meşgul etmiştir. Anlamını "insanlara özgü, çözümlenebilir seslerden kurulu olan anlaşma aracı" olarak sınırlandırsa bile genel olarak "dil" olgusu üzerine düşünen herkes öncelikle dünyada pek çok dilin var olduğu; bu dillerin pek çok bakımdan birbirlerinden farklı özellikler taşıdığı gerçeğiyle karşılaşmaktadır. İnsan dili üzerine düşünürken pek çok farklı dilin farklı yönlerini gözardı edip onları genelde dil sistemine dahil eden ortak yönleri esas almak durumunda kalmaktadır. Gerçekten de ne kadar farklı olurlarsa olsunlar bütün diller pek çok bakımdan birbirlerine benzemektedirler. Bu nedenle de kendi ana dilinden ve bu dilin girdiği dil ailesinden hareketle genelde dil ile ilgili çok yerinde betimlemeler yapılabilmektedir.

Dilbilim alanında devrim niteliğinde saptamalar yapmış olan dilbilimcilerin bütün dünya dillerini bildikleri ya da bu saptamaları yaparken bütün dilleri dikkate almış oldukları düşünülemez. Öyleyse her dil genel dilbilimin ortaya koyduğu ölçütler ışığında yeniden betimlenebilir. Bu çalışmada Ferdinand de Saussure'un ortaya koyduğu "göstergenin nedensizliği" ilkesi açısından Türkçenin durumu saptanmaya çalışılmaktadır.

Bu saptamanın ancak kökenbilim, (etimoloji) budunbilim, (antropoloji) kültür tarihi, toplum-dilbilim (sosyolengüistik), ruhdilbilim (psikolengüistik) gibi pek çok alanda yapılacak çok geniş kapsamlı çalışmalar sonucunda gerçekleştirilebileceği bilinmektedir. Burada Türkçede ilk bakışta görülebilecek verilerden hareketle bazı tespitlerin dikkatlere sunulması amaçlanmıştır.

KÜLTÜR VE DİL BAĞLANTISINA KARŞILIK GÖSTERGENİN NEDENSİZLİĞİ İLKESİ

Kültür, bir toplumun soyut ya da somut bütün deneyimlerinden oluşan bir birikimdir. Ancak bu birikimin oluşabilmesi için kuşaktan kuşağa aktarılması gerekmektedir. Bu da dil ile sağlanır. Öte yandan dil de gerçek dünyayı kendi kurmaca dünyasına aktaran bir araç olduğu için varlığı ve gelişmişliği o gerçek dünyanın boyutlarına bağlıdır. Yani, besin kaynağı kültürdür. Bu nedenle kültürle dil arasında iki yönlü ve derin bir ilişki söz konusudur. Bu ilişki dil ile ilgilenen pek çok düşünür tarafından da vurgulanmıştır:

"Diller ve öğeleri bir çağdan ötekine geçe geçe geldiğinden, geçmişin şimdiki zamana etkileri kültürün en derinlerine kadar işler. Dil aynı zamanda düşünme ve duyma biçiminin bir kavrayış şeklidir. Bütün bunlar, yani ulusun düşünme, duyma biçimi, karakteri, nesneleri kavrayış şekli, diline etki yapmadan ulus üzerine etki yapamazlar. Nitekim, Humboldt'a göre, Klasik İlkçağ yerine Hint İlkçağı Avrupa kültürü üzerine etki yapsaydı, bugünkü Batı dilleri birçok yanlarında bir başka şekil alırdı." (Akarsu, 1984. 83.s.)

Kültürle dil arasındaki bu vazgeçilemez etkileşime rağmen Saussure, dil göstergesinin öz niteliğini açıklarken birinci ilke olarak göstergenin nedensizliğini vurgulamaktadır:

"Göstereni gösterilenle birleştiren bağ nedensizdir. Göstergeyi bir göstergenin bir gösterilenle birleşmesinden doğan bir bütün olarak gördüğümüzden daha yalın olarak şöyle de diyebiliriz: Dil göstergesi nedensizdir." (Saussure, 1985, 73.s.)

Bu da kültür-dil bağlantısı ile çelişen bir durum yaratmaktadır. Dilin yapısını etkileyen kültür, kavramların işaretlenmesi bir başka ifade ile sözcüklerin yaratılması düzeyinde etkili olmamış mıdır? Bir sözcüğe daha doğrusu bir ses birleşimine bir nesneyi ya da kavramı karşılama görevi hiçbir nedene dayanmaksızın, sadece bir rastlantı sonucu mu verilmiştir? Ulusun kültürünün toplumun bu seçiminde her hangi bir yönlendirmesi var mıdır? Saussure'un bu "birinci ilke"yi belirlerken hareket noktası olarak seçtiği dilin/dillerin kökenine gidilirse gösterenle gösterileni birleştiren bir kültürel bağ/neden bulunabilir mi?

GÖSTEREN-GÖSTERİLEN VE KÜLTÜR-DİL İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA TÜRKÇENİN GÖRÜNÜMÜ

Saussure'ün göstergenin nedensizliğini açıklarken Fransızca için verdiği örnek, Türkçeye uyarlandığında daha farklı çağrışımlar yaptığı görülmektedir:

"Örneğin *"kardeş"* kavramının, kendisine gösterenlik yapan *k-a-r-d-e-ş* ses dizilişiyle hiçbir iç bağıntısı yoktur. (Burada çevirenin şu şekilde bir dipnotu vardır: Saussure'ün verdiği örneği (*soeur "kızkardeş"*) Türliçeye uyarlıyoruz.) Başka herhangi bir diziliş de onu aynı oranda gösterebilir. Diller arasındaki ayrılıklar, doğrudan doğruya da değişik dillerin varlığı bunu kanıtlar." (Saussure, 1985, 73.s.)

Fransızca *"soeur"* için yukarıda söylenenler doğru olabilir. Ancak Türkçe *"kardeş"* biçimbirimi için bu yargının yüzde yüz bir geçerliliği yoktur. Türkçede "herhangi bir başka diziliş" *"karın"* sözlük biçimbirimi ile */+DAş/* dilbilgisi biçimbiriminin birleşmesinden oluşan bu kavramı gösteremezdi. Ayrıca akrabalık bağlarına çok önem veren bir kültürü dile aktardığı için Türkçede aynı karından olma gibi biyolojik bir durumu ifade eden *"kardeş"* göstergesi tek başına fazla bir anlam taşımamakta; Fransızca *"soeur"* göstergesine karşılık toplumsal-kültürel bir içeriği de olan *"abla"* ve *"bacı"* biçimbirimleri kullanılmaktadır. Türk aile sisteminin öncelikle *"abla"*ya; onun olmadığı yerde de *"bacı"*ya yüklediği ikinci "ana"lık görevinin, Türkçede de *"aba"* (anne) göstergesinden yeni türevlerin oluşmasına neden olduğu düşünülebilir.¹

Saussure'den sonraki dilbilimcilerin de hareket noktası hep aynı olmuş; eklemeliliğin bir bakıma nedenlilik olduğu dikkate alınmamış; Saussure'ün de ifade ettiği *"Gösterge görece olarak nedenlilik taşıyabilir"* ifadesi gösterenle gösterilen arasındaki ilişkinin nedensizliği ön kabulünün gölgesinde kalmıştır:

"Öyleyse, ses biçimleriyle kavram arasındaki bağlantıyı *"nedensiz"* bir bağlantı olarak niteleyebiliriz.

Ancak bu nedensizliği aşan bazı durumlar olabilir. Söz gelimi *"kılıç balığı"*na *"kılıç"*a benzediği için bu adın verilmesi gibi. */kılıç/* ses biçimiyle */KILIÇ/* kavramı arasında bağlantı nedensiz, ama *kılıç balığının* adı bir dereceye kadar nedenlidir." (Erkman, 1987. 41.s.)

Bu ifade *"kılıç balığı"* kavramının dile aktarılmasında gözlenen kültürel etkinin *"kılıç"* kavramının işaretlenmesi aşamasında görülmeyeceği anlamına gelir. Oysa sadece Divan-ı Lügat-it Türk'e bakıldığında bile *"kılıç"* ın kavram alanına giren şu göstergeler görülür:

Kılıç, kın (kılıç ve başka kesici aletlerin içine konduğu kılıf.), **kıldruk** (kıl gibi ince ve kılıç gibi batıcı olan şey), **kıy-** (kes-, doğra-, kılıcın yaptığı iş)

Bu kavram işaretlerinin ilk seslerinin ortak olması acaba tesadüf müdür? Yoksa kılıç nesnesine karşılık */Kılıç/* biçimbirimini oluşturan bir kültürel birikimin, yani gösterenle gösterilen arasında var olan bir bağıntının göstergesi midir? *"Kılıç"* biçimbiriminin "kı-+" kökünden geldiğini yani bir bakıma gösteren-gösterilen ilişkisi açısından nedenli olduğunu varsaysak bile bu kez "kı-+" biçimbiriminin gösterileniyle olan ilişkisinin şair Arif Nihat Asya'ya:

Kılıç, kalkan sesinden, nal şakırtılarından
Dilimde ince, kalın "K" harfinin bolluğu;
Bellidir ecdadımın at üstünde yaşayıp
Yeri göğü kılıçla imzalamış olduğu.

(Asya, 1990, 161.s.) dizelerini söyleten/yazdıran bir nedeni var mıdır? Yoksa herhangi bir canlının boğazlanırken çıkardığı "k" sesinin Türkçedeki **kes-, boğazla, doğra-** nın kavram alanına giren kavram işaretlerinde temel ünsüz olması, hatta millî Türk alfabesi olduğu bilinen Orhun yazısında "k" sesinin **"ok"** anlamına gelmesi ve ok biçiminde (↓) gösterilmesi tesadüf müdür?

Saussure, çözümsel (analitik) bir dilden ve eş süremlili bir yaklaşımla "görece olarak nedenlilik taşıyan" pek çok örnek vermektedir. Bu açıdan Türkçeye bakıldığında bu "görece nedenliliğin" dili oluşturan sistemin en dikkat çekici özelliği ol-

1 Tuğlacı, "abla" göstergesinin kökenini "ağa+bula" biçiminde göstermektedir. "Bula" Eski Anadolu Türkçesinde kullanılmıştır. Bugün Türk şivelerinde bu anlamı ifade eden değişik göstergeler vardır, (bk: Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü) Bu değişik göstergelerin hepsinin Türkçenin ilk yazılı belgelerinde geçen "eçü-apa" ile kökteş oldukları düşünülmüştür.

duğu gözlenir. Zaten bireşimsel (sentetik) olarak tanımlanmasının nedeni de bu olsa gerektir. Bir başka ifade ile bireşimsel bir yapı sergilemek, en azından "türev" niteliğindeki göstergelerin gösterilenleriyle "kök"e bağlı ve "nedenli" bir ilişki içinde olmaları anlamına gelmektedir. Çünkü "bireşimsel" yapı, "bireşimsel" düşünme biçimini gerektirmektedir. Felsefede "belli önermelerden kalkıp bunların zorunlu sonucu olarak başka önermelere varma yöntemi" (Hançerlioğlu, 1992, 92.s.) olarak tanımlanan "bireşimsel", dile "belli köklerden hareketle belli türevlere ulaşmak" biçiminde uyarlanabilir.

Dillerin doğuşuyla ilgili teoriler incelendiğinde de Saussure'ün "göreceli nedenlilik" olarak tanımladığı ilişkinin aslında ifade edilenden çok daha etkili olduğu görülebilir:

"Kökler birçok biçimde oluşabilirler. Tabii ki kendiliğinden ifade değil de benzeyen bir işaretin iradi eklemesi olan doğadaki seslerin taklidi (onomato-pee): "adlandırılmak istenen nesnenin çıkardığı gürültünün aynısını kendi sesiyle yapmak." Duyular içinde hissedilen bir benzerliğin kullanılmasıyla: "Görünüşü canlı, hızlı, katı olan kırmızı rengin izlenimi, iştme duygusu üzerinde benzer bir izlenim yaratan R (Fransızcada kırmızı: rouge) sesiyle çok iyi aktarılabilecektir". Ses organlarına işaret edilmek istenilenlerinkine benzeyen hareketleri dayatarak: "bu duruma geçmiş organın biçim ve doğal hareketlerinden kaynaklanan ses, böylece nesnenin adı haline gelecektir": bir cismin bir başkasına sürtünmesini işaret etmek üzere, gırtlak temizlenmesi sesi çıkarılacaktır; boğaz içbükey bir yüzeyi işaret etmek üzere, içsel olarak oyulmaktadır. Nihayet bir organı ifade etmek üzere, onun doğal olarak çıkardığı sesleri kullanarak: ghen eklemesi, gırtlak (gorge) kaynaklandığı adı vermiştir ve (dents) ifade etmek üzere diş seslerinden (d ve t) yararlanılmaktadır. Benzerliğin, bu anlaşmaya dayalı eklemeleriyle, her dil kendi ilkel kökleri üzerinde yeni oyunlar oynayabilir. Bu kısıtlı bir oyundur, çünkü bu köklerin hemen hepsi tek hecelidir ve sayıları çok azdır... Ama her dil kendi özgünlüğü içinde, bunlardan hareketle oluşmuştur." (Foucault, 1992, 158.s.)

Türkçenin de bu çok az sayıdaki köklerden hareketle "bir tohumdan büyük bir ağacın oluşa-

rak, yeni sürgünlerle koskoca bir ormana can vermesi gibi" (Foucault, 1992, 158-159.S.) oluşturulmuş olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu da Türkçenin söz varlığını oluşturan göstergelerden büyük bir bölümünün gösteren-gösterilen ilişkisi bakımından nedenli olduğu anlamına gelir. Dilin gerek iç tarihi gerekse dış tarihi ile ilgili etkenlerin, bazen bu ilişkinin görülememesi sonucunu doğurmuş olmasına rağmen Türkçenin söz varlığının arka planında Türklerin yaşama ve düşünme biçimlerinin, dünya görüşlerinin birikimi olan Türk kültürünü görmek mümkündür.

Meselâ: **say-** (var say-); **say-** (sayı say-); **san-; sav; savcı; saban; sap; sapla-; sanç-; sancı** ... gibi STT itibarıyla ilgisiz gibi görülen pek çok kök/kökenin ortak bir sa-(düşün-, söyle-, say-, del-, sanç-) köküne bağlanabilmesi bu türevlerin artık nedenli olduğu anlamına gelir. Bu göstergelerin onların ortaya çıkmasındaki nedenlerden uzaklaşarak başka anlama kaymaları ise dilin iç ve/veya dış tarihine bağlı başka nedenlerle açıklanabilir. Yani dilde görülen biçim ve anlam farklılaşmaları da kültüre bağlı bir süreç izler. Ekin ve kökün rahatça ayrılabilirdiği türev-göstergelerde ise, gösteren-gösterilen ilişkisinin nedenliliği gözlenebilir. Zaten Saussure de bazı diller için "görece nedenlilik" önemli bir nitelik olduğunu ifade etmiştir:

"Hiçbir ögenin nedenli olmadığı dil yoktur. Her ögenin nedenli olduğu bir dil düşünebilmek ise dilin tanımı gereği olanaksızdır. Çeşitli diller her zaman iki türden -kökten nedensiz ve görece nedenli- öge kapsar. Ama bunların oranı dilden dile büyük değişiklikler gösterir. Bu da önemli bir özelliktir ve diller sınıflandırılırken göz önünde bulundurulabilir." (Saussure, 1985, 144.S.)

İşte Saussure'ün "görece nedenlilik" olarak adlandırdığı ve "salt nedensizlik"ten ayırdığı bu nitelik Türkçe için (belki Türkçe gibi eklemeli olan başka diller için) önemli bir betimleyicidir. Türkçenin söz varlığını oluşturan göstergelerin gösterilen boyutunda Türk toplumunun kültür birikimini bulmak mümkündür. Yani dil göstergeleri aynı zamanda toplumun dünya görüşünü, yaşama biçimini kısacası kültürünü dile aktaran, yorumlanabilir bir felsefi gösterge olma özelliğini kazanmışlar ve zamanla -toplumun kültür yapısına paralel olarak- anlam genişlemesine, daralmasına

veya değişmesine uğramışlardır. Örneğin:

Orhun Yazıtları'nda sıkça kullanılan **"ilgerü> ileri"** göstergesi, Türklerin ruhundaki fetih arzusunu Türkçeye en iyi yansıtan kelimelerden biri olarak değerlendirilebilir. "Doğu, ön, önde" anlamlarında kullanılan bu kavram işaretini iki biçim birimden oluşmaktadır, "il" isim kökü ve **"garu"** yön eki. "ileri" "ile doğru" demektir. Bu, "belirli" değil; "genel" bir yerdir. Yani il daima ilerde, öndedir ve daima ulaşılacak bir amaçtır, "fetih" için bir hedeftir. Yahya Kemal'

"Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik;

Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!

Ak tolgaı beylerbeyi haykırdı: **"ilerle!"**

Bir yaz günü geçtik Tuna'dan, kafilelerle... (TDK. 1996. 185.s.)

mırsaları ile bu ruhu günümüze taşımayı amaçlamıştır. Dikkat edilirse göstergenin bu kültürel içeriğini tam olarak aktarabilmek ve bu anlamın artık geçmişte kaldığını anlatabilmek için "bin atlı", "akın", "tolga", "beylerbeyi" gibi bugün kullanılmayan kavramların göstergelerinden yararlanmıştır.

Bu gün **"ileri"**, **"iler(i)le"** göstergelerinin kazandığı yeni dilsel değer, Türk toplumunun yeni kültürel yapısının da bir göstergesi durumundadır. Yerleşik hayatın bir sonucu olarak **il**: şehir anlamını kazanmış; uygarlığı temsil eder olmuştur. Bunun sonucu olarak da ilerle-: uygarlaş-, çağdaşlaş- anlamlarını yüklenmiştir.

Yine, **"söz"** ve **"söyle"** biçimbirimlerinde Türklerin "Kutadgu Bilig"den, "Atabetül Hakayık"tan ata sözlerine kadar uzanan bakış açılarını görmek mümkündür. "Söz" isminin ve "söyle-" fiilinin temelinde "ö-" (düşün-) fiili vardır. Yani söz ve söyle- kavramları düşün- temeli üzerinde işaretlenmişlerdir. Atabetül Hakayık'tan alınan şu beyitler, bu dünya görüşünü dile aktarmaktadırlar:

*eşitgil biliglig ne tip ayur / edepler başı til küdezme
tiyür*

*sanıp sözlegen er sözi söz sagı / öküş yangşagan til
unulmaz yağı*

(İşit bilgili insan ne diyor. En önemli edep, dili muhafaza etmektir, diyor. Düşünerek konuşan

adamın sözü, sözün iyisidir. Çok gevezelik eden dil karşı konulmaz bir düşmandır.)

"Bin düşün bir söyle" "Boğaz boğum boğumdur akla gelen her şey hemen ağıza gelmesin diye" gibi pek çok ata sözünde de "söz" ve "söyle-" göstergelerinin kültürel boyutu görülebilir.

Örnekleri çoğaltmak, sözlüğümüzdeki her biçim birimin arka planını oluşturan dünya görüşü hakkında yorum yapmak mümkündür. Hatta dilimize yabancı dillerden gelen sözlük biçimbirimleri bile üstlendikleri kültürel değerler açısından incelenebilir.

Ancak dil sözlükten ve dilbilgisi biçimbirimlerinden ibaret değildir. Dilin özgünlüğü asıl ikinci boyutunda, kavram ilişkilerinde ortaya çıkar. Toplamların insanlığın ortak malı olan dil sistemini kendi kültürleriyle, kendi yaşama biçimleriyle yoğurarak kendilerine mal etmeleri yani millileştirmeleri de asıl bu seviyede belirir. Meselâ Türkçenin son eyleyen bir dil olmasını yani önemli unsuru sona atmasını, Türklerin düşünerek konuşma ilkesine bağlamak yanlış olmasa gerektir. Ayrıca cümlelerin sonuna bir ek getirilerek yargı öbeğinin sıfat, zarf ya da isim öbeğine dönüşebilmesi, eylem esaslı birliklerin niteleme işleviyle kullanılması, Türklerin harekete verdikleri önemin dile yansması sonucu ortaya çıkmıştır. Yani toplumun farklı özellikleri, dilin farklı yapıları sistemine dahil etmesi sonucunu doğurmuştur.

SONUÇ

Türkçe tanımlanırken Saussure' ün *"Göstereni gösterilenle birleştiren bağ nedensizdir. Göstergeyi bir göstergenin bir gösterilenle birleşmesinden doğan bir bütün olarak gördüğümüzden daha yalın olarak şöyle de diyebiliriz: Dil göstergesi nedensizdir"* ilkesinden çok *"Hiçbir öğenin nedenli olmadığı dil yoktur. Her öğenin nedenli olduğu bir dil düşünebilmek ise dilin tanımı gereği olanaksızdır. Çeşitli diller her zaman iki türden -kökten nedensiz ve görece nedenli- öge kapsar. Ama bunların oranı dilden dile büyük değişiklikler gösterir. Bu da önemli bir özelliktir ve diller sınıflandırılırken göz önünde bulundurulabilir."* yargısından hareket edilmelidir. Çünkü Türkçede nedenli dil ögelerinin oranı oldukça fazladır.

KAYNAKLAR

- ASYA, Arif Nihat, (1990), *Kökler ve Dallar*, Ötüken Neşriyat A.Ş. İstanbul.
- ERKMAN, Fatma, (1987) *Göstergebilime Giriş*, Alan Yayıncılık, İstanbul.
- FOUCAULT Michel, (Ç.Mehmet Ali KILIÇBAY), (1994), *Kelimeler ve Şeyler*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- HANÇERLİOĞLU Orhan, (1992), *Türk Dili Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KAŞGARLI MAHMUD, (Çev. Besim Atalay), (1991), *Divanü Lûgat-it-Türk*, TDK Yayınları, Ankara.
- KÜLTÜR BAKANLIĞI, (1992), *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, Ankara.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI, (1995) *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*, Ankara.
- SAUSSURE, Ferdinand de, (Ç. Berke Vardar), (1985), *Genel Dilbilim Dersleri*, Ankara.
- TUĞLACI, Pars, (1995), *Okyanus Ansiklopedik Türkçe Sözlük*, İstanbul.
- TÜRK DİL KURUMU, (1998), *Güzel Yazılar Oğuz'dan Bugüne*, Ankara.
- TÜRK DİL KURUMU, (1983), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara.

**AN ESSAY ABOUT TURKISH ACCORDING TO THE RELATION BETWEEN SIGNIFIER AND
SIGNIFIED**

Dr. Muhsine BÖREKÇİ
Atatürk University-ERZURUM

ABSTRACT

Linguistic concepts have been created from the common features of various languages and have aimed to describe the "language" system. But, however, languages are the systems changing from one society to another and dependable on the cultures of those societies. The cultures and thought structures have shaped their languages.

In this study, Turkish has been examined from the point of Sousseure's the arbitrariness of sign aspect. As it is known, the most important feature making Turkish different from the other languages is its syntactic structure and agglutulative word order. These features have been drawing out the impression that the signifier and signified relation is motivated Sausseur defines as the relativity of arbitrariness.

In this study, it has been resulted that the relativity of arbitrariness is an important feature in Turkish by presenting the signifier aspect of various language signs and the relation between these two aspects.

Key Words

Language, culture, signifier, signified, arbitrariness of the sign, motivation.